

Zaniklé obce v okolí Holešova

**Soupis zaniklých obcí okolo Holešova.
Okres Kroměříž, kraj Zlínský.**

Vypracoval Patrik Trnčák, Holešov 2025.

O zaniklých obcích se můžeme dočíst v několika knihách. Většinou však jde o pouhý abecední výpis obcí jen se základním údajem kde asi stály a kdy přibližně zanikly. Autoři pak víceméně od sebe opisují a nedoplňují text o žádné další poznámky apod. Já si dal za úkol zjistit o každé zaniklé obci pokud možno veškeré dostupné informace. A vše doplnit o související zajímavosti a mapky. Pro svoji práci jsem vybral 18 zaniklých obcí v blízkosti Holešova.

Nejprve je třeba pochopit o jaké téma se jedná. Většina obcí zanikla do 16. století, některé i dříve a proto se nedá opřít o žádné mapy. Většinou se dochovaly jen pomístní názvy tratí, zápisy v kronikách resp. v zemských deskách, pověsti a ústní podání z generace na generaci. O zaniklých obcích lze zjistit pramálo informací. Kromě polohy a doby zániku pak máme informace hlavně o držitelích a majitelích těchto obcí – resp. už jen záznam o pozemku (poli, lesu...) kde kdysi nějaká obec stávala. Další informace jako např. že tam stával mlýn, byl tam rybník nebo dvůr jsou velmi vzácné.

Výprava za zaniklými obcemi aneb terénní průzkum – většinu míst, kde nějaká obec kdysi (snad) stávala jsem si osobně prošel. Dnes to jsou většinou pouhá pole. Nicméně drobné náznaky pozůstatků jsou patrné i po těch staletích. Např. bývalý Probický mlýn u Třebětic nebo valy a příkopy hrádku Kasařov u zaniklých Jaroslavovic.

Jelikož v této práci bude častým slovem „snad“, „asi“ nebo „možná“, musíme ji brát pouze jako takový amatérský přehled zaniklých obcí na Holešovsku. Kromě zaniklých obcí jsem k soupisu přidal i zaniklé dvory (např. Mansko u Třebětic) či lokality (např. Dolní Lapač) a tvrže (Kasařov).

V Holešově 15.8.2025.

Obsah:

Dražejevice (u Všetul).....	2
Hroznov (u Prusinovic).....	6
Hynčina (u Přílep).....	7
Jaroslavice (u Prusinovic).....	9
---Kasařov (hrádek / tvrž u Prusinovic).....	9
Kladeruby (u Roštění).....	12
Kolkov (u Prusinovic).....	14
Kozrál (u Prusinovic).....	15
Krnůvky (u Kostelce u Holešova).....	17
Lhota (u Pacetluk / u Prusinovic).....	18
Lhota (u Lechotic).....	19
Malíková (u Lukovečku).....	20
Markova Lhota (u Horního Lapače).....	21
Meziříčí (u Žeranovic).....	22
---Dolní Lapač (hostinec u Žeranovic).....	24
Nezvěstice (u Holešova).....	25
Pyzdratice (u Tučap).....	25
---Želkov (dvůr / samota u Tučap).....	26
Probice (u Třebětic).....	28
Sirotčí Lhota (u Lechotic).....	31
Štěpánovice (u Třebětic).....	33
---Mansko / Nový dvůr (samota u Třebětic).....	37

Foto na titulní straně: samota Želkov nad Holešovem. Foto autor.

Dražejovice

(Draseiouiich, Draseyowicz – od staročeského os.jména Dražej).

Vznik obce: před rokem 1141.

Zánik obce: během husitských válek (1419-1434).

Poloha obce: u Všetul, směr Třebětice, na dnešním pozemku cukrovaru Všetuly.

Trat': Zdražilovsko, Dražejovská.

Obec se nacházela západně od Všetul, směrem na Třebětice, na území, kde jsou dnes rybníky cukrovaru, domy v Kolonce a čistička odpadních vod. V severní části obce protékala Rusava, v jižní části byla cesta do Třebetic. Nejstarší záznam pochází z roku 1141, kdy obec patřila kapitule u sv. Václava v Olomouci. V roce 1295 ves odstoupil olomoucký biskup Dětřich svému maršálku Soběhrdovi z Holešova za roční plat v pšenici. V té době je obec nazývána Draseyowicz. Biskup Dětřich povolil Soběhrdovi v naléhavé tísní prodat Dražejovice, které od biskupa držel lénem. Listina uvádí, že Dražejovice byly od starodávna lénem olomouckého biskupství již za Dětřichových předchůdců a léno mohlo být zcizeno jen se zachováním příslušné vojenské povinnosti – služba s válečným koněm a výstrojí. Okolo roku 1300 měl Soběhrd povoleno od biskupa Dětřicha dát do zástavy ves Dražejovice (dále Holešov a Tučapy). Soběhrd z Holešova pak v dubnu 1300 vydal v Praze listinu, kterou uvedené statky zastavil pražskému měšťanovi Jakubovi za stanovených podmínek.

Brzy na to příslušela osada pánům ze Šternberka, nejprve ji vlastnil Matouš ze Šternberka až do roku 1371. Po jeho smrti si statky rozdělili jeho synové Zdeněk a Ješek. Roku 1376 pojistil Ješek ze Šternberka své ženě Hýzle obec Dražejovice v 1000 kopách grošů věna a roku 1398 zapsal 100 kop grošů věna Dorotě, manželce Hanuše z Litenčic na vsi Dražejovicích a dvoře. Ješek ze Šternberka umírá v roce 1412. Po něm statky drží Albrecht Zlínský, který ale také brzy umírá (asi 1413) a vše přechází na jeho dva syny Jiříka a Lacka, v té době ještě oba nezletilí.

Jiřík ze Šternberka se stává plnoletým v roce 1419 a od poručníků převzal panství Holešov (a další statky). Oba bratři (Jiřík a Lacek) se ale po roce 1425 dostávají do finančních potíží a musí postupně své statky rozprodávat. Dražejovice patří Albrechtovi st. ze Šternberka (připomíná se v roce 1437, kdy je ves celá osedlá a v zemských deskách se jmenují sedláci z Dražejovic). V roce 1446 přijal Albrecht ml. ze Šternberka od svého otce lénem polovinu Holešova (a Dražejovice). Jak Albrecht starší, tak také Albrecht mladší okolo roku 1450 umírají a veškerý majetek připadl Matoušovi ze Šternberka.

Mezi lety 1467 až 1473 uzavřeli Matouš ze Šternberka a Albrecht st. ze Šternberka (pozor, tentokrát jde o syna Lacka. Stejně jmenovaný Albrecht st. ze Šternberka – syn Ješka, zemřel již okolo roku 1450) smlouvu o výměně statků. Matouš si vzal hrad a panství Lukov a Albrecht dostal Holešov a okolní obce (i Dražejovice, tehdy již víceméně pusté). Do zemských desek byla tato směna vložena až roku 1481. Albrecht zemřel roku 1520 a celý majetek zůstal jeho manželce Anně z Boskovic, resp. jeho synům Janovi st. a Janovi ml., přičemž právě Jan ml. ze Šternberka získal Holešov (a okolní obce). Roku 1533 byly Dražejovice již poustkou. Tehdy prodal Jan ml. ze Šternberka Martinu Paterovi kus pole „Ztracenou nivu“ na Dražejovsku za 40 zl a roční plat 20 grošů. A roku 1535 jinou nivu Janovi, synu Prucovu, jeho ženě a dětem za 60 zl hotových a roční plat 20 grošů. Po smrti Jana mladšího zdědili holešovské panství jeho synové Ladislav a Jindřich, který roku 1555 dosáhl plnoletosti a převzal statky i za svého bratra.

V letech 1574 až 1576 převzaly celé panství (i zaniklou ves Dražejovice) Jindřichovy sestry Anna, Eliška a Kateřina. Poslední jmenovaná dostala částku 2000 kop grošů a nesměla si nárokovat podíl na panství. Anna svůj podíl prodala v roce 1576 sestře Elišce, která se tak stala vlastníkem celého holešovského panství. Když však Eliška zemřela roku 1578, tak se dočasné správy léna ujal biskupský hofrychtěl Jiří Vlk z Konecchlumí se dvěma many a o rok později (1579) olomoucký biskup toto léno udělil Václavovi mladšímu Haugvicovi z Biskupic. Po něm chvíli držel panství Tas z Lomnice, který jej obratem prodal Janu Krušinovi z Lichtenburka a jeho manželce Ludmile z Miličina.

Jan Krušina roku 1584 umírá a panství tak převzala jeho žena Ludmila, která jej v roce 1588 prodala za 36 000 zlatých Karlovi staršímu ze Žerotína.

Karel starší zemřel v březnu 1593 a jeho majetek zdědil jeho syn Viktorin ze Žerotína. Ten počátkem března 1604 uzavřel kupní smlouvu na holešovské panství s Ladislavem mladším z Lobkovic. V roce 1604 obsahovalo panství město Holešov (se zámek), Tučapy, Lehotice, Mískovice, Machovou, Mysločovice, Hostišovou, Ludslavice, Zahnašovice, Žopy, Rackovou a pusté vsi Dražejovice, Byzdratice, Provice a Malíkovou. Rod Lobkoviců držel Holešov až do roku 1650, kdy celé panství koupil Jan z Rottalu. Následuje pak vláda Rottalů, Nadasdy, Erdödy a po nich Vrbnů až do roku 1880 kdy koupili pozemky v části zaniklé obce Dražejovice Emanuel a Maxmilián Proskowetz, kteří zde založili cukrovar.

Dražejovsko zmiňuje i písmák ve své kronice holešovské, když popisuje postup vojska, které prošlo okolo Holešova: 9. června 1642 "Však pondělí hned odpoledne až do večera jakž pěchota tak i rejtaři jeli. Potom večer někteří zůstali v ulicích, jiní v zahradách a ti, kteří napřed šli, tu zůstali v poli a legery sobě mezi obilím, kdež byla pšenice a rýž, zdělali počna od cesty zahnašovské až po pastvisko všetulský a na nivách na Dražejovsku."

Cvekův mlýn – též zvaný Polní mlýn, Propadlý mlýn, mlýn v jámách, Čertův mlýn. Tento mlýn zde byl až do roku 1882 a byl posledním pozůstatkem zaniklé obce. V polích zůstal osamotě a proto se mu pak říkalo Polní mlýn. V roce 1676 byl v držení mlynáře Václava Cveka, později patřil jeho dceři Aloizii Cvekové a v roce 1704 byl přestavěn. Roku 1792 prodala hraběnka Marie Barbora Erdödyová mlynáři Václavu Zweckovi jeden díl panského rybníku u mlýna. V roce 1830 ke mlýnu Antona a Terezie Zwekových příslušelo 18 měřic polí. V roce 1880 měl mlýn č.p. 113 a zakoupili jej i s pozemky Emanuel a Maxmilián Proskowetz, viz. výše.

Plačkov – ulice v Holešově (od os.jména Plaček). Původně snad samostatná osada před branou Holešova. K Plačkovu se váže pověst, že sem přišli lidé ze Zdražilovska, kde je stihala jedna pohroma za druhou a tak se rozhodli založit novou obec blíže k městu. Nejstarší zmínka o Plačkovu pochází z roku 1609, kdy se zde připomíná svobodný dvůr Jana Šťastného Obešlíka z Lipultovic.

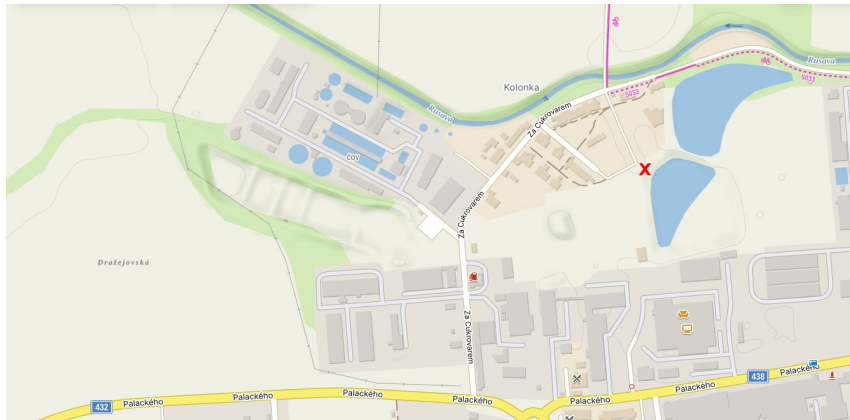
Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmánství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 10, 78.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 115, 287, 288.
- [3] - Holešov město ve spirálách času, Holešov 2018, str. 57, 59, 60-65, 67, 76.
- [4] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 92.
- [5] - Vodní mlýny při toku řeky Rusavy, Arnošt Pospíšil, 2018, str. 38, 39.
- [6] - Kronika holešovská 1615-1645, Vlasta Fialová, Holešov 1940, str.111.
- [7] - Základní mapy (www.mapy.cz).
- [8] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).

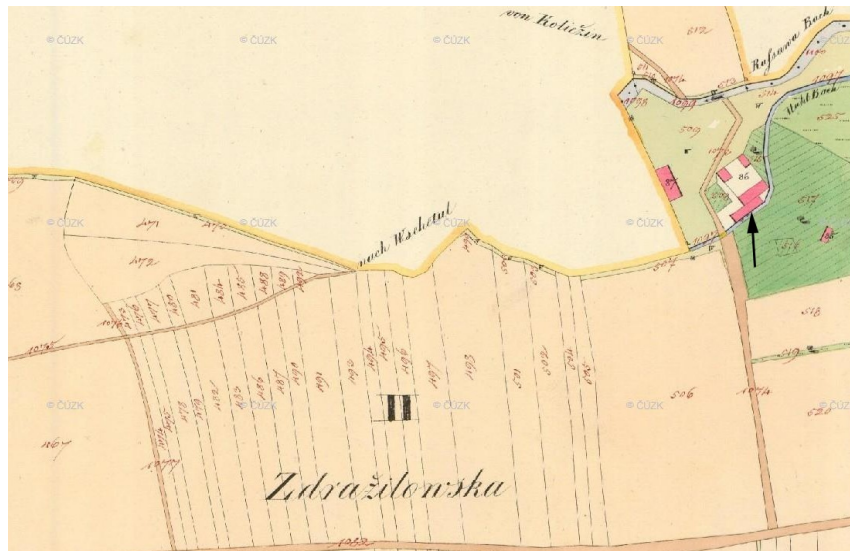

Plačkov a socha sv. Floriána (pol. 18. stol), foto autor 22.2.2022.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Dražejovice

Zdražilovsko na současné mapě, křížek značí polohu Cvekova mlýna.

Císařské povinné otisky stabilního katastru z roku 1830.

Rybník za cukrovarem, archiv autora.

Znovu napuštěný rybník, foto autor 8.9.2024.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Dražejovice

Terénní práce na rybníku, foto autor 6.8.2022.

Pole Zdražilovsko, foto autor 11.1.2022.

Zbytky Cvekova mlýna, foto O.Machálek, 21.9.2019.

Pole Zdražilovsko, foto autor 11.1.2022.

Hroznov

Vznik obce: ?

Zánik obce: během husitských válek (1419-1434).

Poloha obce: nad Prusinovicemi, kousek od Hlinska pod Host.

Trat': Hroznova.

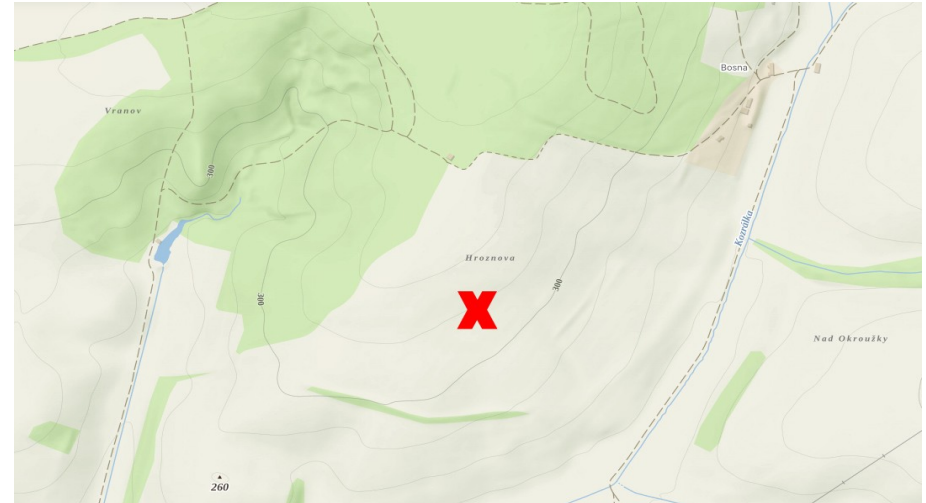
Obec se nacházela u jihovýchodního konce lesa Ochoz (Ochozy), přímo naproti Hlinsku pod Hostýnem, v polní trati dodnes nazvané Hroznova. Dříve se říkalo, že cesta z Prusinovic do Bílavska vedla „Hroznovama.“ Roku 1492 prodal již pustou ves Vilém z Pernštejna Arklebovi a Filipovi z Víckova. V roce 1522 dostal tuto pustou ves otcovským podílem Přemek z Víckova.

Literatura a zdroje:

[1] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 252, 255.

[2] - Prusinovice v minulosti a současnosti, Jaroslav Motal, Jaroslav Pospíšil, 1999, str. 98.

[3] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Poloha zaniklé obce Hroznov na současné mapě a snímek místa (dole).

Hynčina

(lidově Hlinčina, od os.jména Hynek)

Vznik obce: okolo 9. století (podle nálezů zde lidé žili již dříve).

Zánik obce: 1490 resp. 1569.

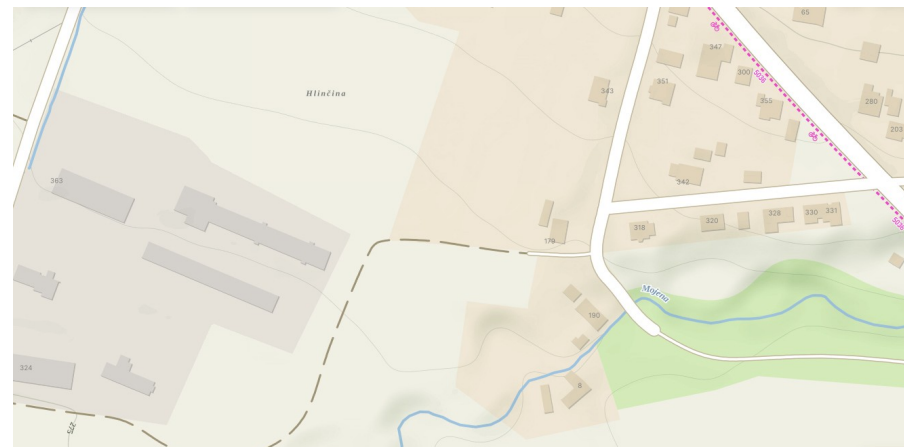
Poloha obce: u Přílepu, u potoku Mojena.

Trat': Hlinčina.

Obec Hynčina se nacházela u potoku Mojena ještě před založením samotných Přílepu (1278) již v 9. století za vlády Bořivoje I. Vlivem pustošení uherských kmenů, kdy lidé z Hynčiny prchali až na blízký Hrádek, osada nakonec zcela zanikla. Prvně zanikla v roce 1490, v roce 1498 je opětovně osídlena, ale roku 1569 zaniká navždy. V roce 1637 je v Hynčině zaznamenán dvůr. Později je zde postaven vodní mlýn a několik domků u břehu Mojeny, již jako součást obce Přílepy.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 60.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 354.
- [3] - Přílepy v historii a současnosti, Zdeněk Němec, 2005, str. 4.
- [4] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 78.
- [5] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s polohou Hynčiny – nyní již součást Přílepu.

Část Přílepu, pohled k Hynčině / Hlinčině, archiv autora 2023.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Hynčina

Bývalý vodní mlýn v Hynčině.
Foto: Libor Reich 2015.

Jaroslavice

Vznik obce: před rokem 1187.

Zánik obce: během husitských válek (1419-1434).

Poloha obce: mezi Hrádkem a Lipinami, u Prusinovic.

Trat': Jaroslavsko, Pod hrádkem.

Obec se nacházela pod Prusinovicemi, mezi Hrádkem (320 m.n.m) a Lipinami, v trati dříve zvané Jaroslavsko, dnes na mapách žádný název není, je zde pouze pole. Nejstarší zpráva o obci se nachází v zemských deskách v roce 1358, kdy obec držel Dětrich z Prusinovic. Roku 1385-1386 patřila celá ves Jaroslavice Tasovi z Prusinovic (a jeho manželce Markétě). Jaroslavice byly vždy součástí prusinovského zboží. V roce 1464 koupili již pustou ves bratři Arkleb a Filip z Víckova. Roku 1480 je opět psána jako pustá. Podle prusinovského faráře Josefa Lužného vyrostl nad nimi les, a když se v roce 1860 vykácel, bylo tu nalezeno velké množství husitských zbraní, což svědčilo o místě silných bojů.

Tvrziště Hrádek / Kasařov – v dobách obce Jaroslavice bývala nad ní na kopci Hrádek tvrz zvaná Kasařov. V archívech se píše o hradě nebo hrádku Kasařov. Jeho zbytky se nachází na konci plochého ostrohu, situovaného cca 1,5 km od Prusinovic. Jediná písemná zmínka, pocházející z roku 1522, připomíná zde "pustý hrad Kasařov" v rámci dělení dědictví po Arklebovi z Víckova, uvedeném v zemských deskách. Dle zápisu Arklebův syn Přemek z Víckova získal ves Prusinovice s tvrzí a dvorem, pustý hrad Kasařov, obce Jaroslavice, Hroznova a Lhotu (a dále Pacetluky a Bořenovice).

Lze předpokládat, že Kasařov vznikl ve druhé pol. 13. století. Je možné, že Kasařov byl původním centrem prusinovického statku a jeho funkci převzala v pol. 14. stol. tvrz, nově vybudovaná přímo v Prusinovicích. Do roku 1460 vlastnil Prusinovice rod Podstatských z Prusinovic, který mohl hrad založit a zpočátku využívat jako své sídlo a poté panství přešlo na Prusinovické z Víckova.

Druhou teorií je, že hrad mohl být markraběcím lénem, případně centrem malého statku mezi Prusinovicemi a Hlinskem, skládajícího se ze zaniklých vsí Jaroslavice, Hroznov a Lhota, uvedených v zemských deskách z roku 1522.

Ostrožna, na které hrad stál, je chráněná kromě jižní strany pozvolnými svahy. Nepravděpodobně oválné jádro (cca 30 x 20 m) je obklopeno okružním příkopem a sníženým, širokým valem. Jádro je obklopeno okružím, asi 8 m širokým a místy až 3,5 m hlubokým příkopem, z vnější strany vymezeným mohutným valem. Na SV straně je rozšířen ve větší plochu, na které mohl stát dřevěný obranný srub-bašta. Na jižním předpolí hradu se s velkou pravděpodobností nacházelo opevněné hospodářské předhradí s vlastním okružním příkopem. Nevíme, zda konstrukce hradu byly zděné nebo dřevěné, val byl zdějmě hliněný s dřevěnou palisádou.

Na konci 19. stol. byla na místě hradu vybudována pro hraběte Ernsta Gideona Laudona lovecká chata. Dnes je tato budova z hrázděného zdiva s cihelnými výplněmi na kamenné trnoži s diagonálně situovanou vížkou a novodobou zastřešenou dřevěnou terasou v majetku Prusinovic, která ji poskytuje místním myslivcům. Podle pověstí byl Kasařov spojen s prusinovickou tvrzí, která se nacházela na lokalitě Zámčisko, podzemní chodbou. Pozůstatky hrádku / tvrze jsou od 3. 5. 1958 chráněnou památkou pod číslem ÚSKP 24170/7-6105.

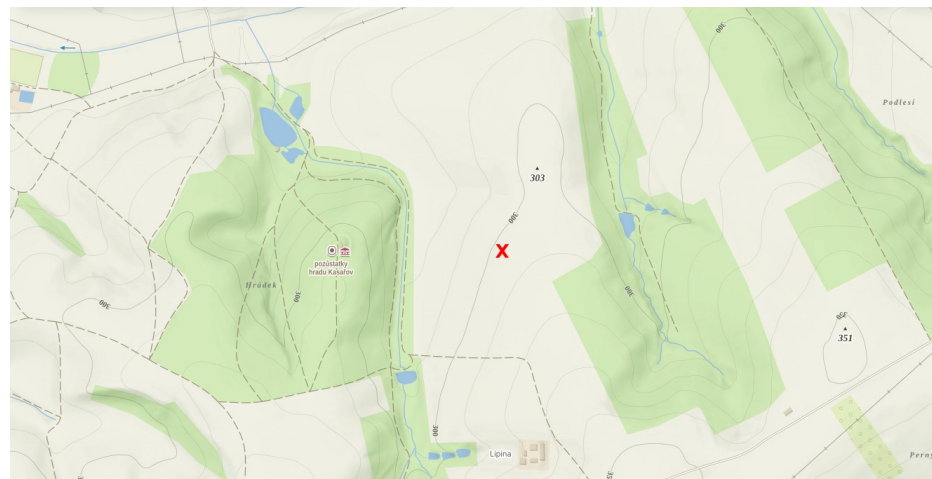
Jaroslavský rybník – pravděpodobně již v dávných dobách zde býval rybník (jako ostatně na dalších místech v okolí Prusinovic). V Rejstrech z roku 1629 se uvádí: „rybník Jaroslavský, na ryby, do něho se násady dáti může na ryby 50 kop.“ Roku 1708 to bylo až 111 kop ryb. Tento rybník je zaznačen na mapě z roku 1764, pak již na mapách není (1830, 1870). V současnosti jsou na jeho místě menší rybníky pod Hrádkem.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 218.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 254.
- [3] - Prusinovice v minulosti a současnosti, Jaroslav Motal, Jaroslav Pospíšil, 1999, str. 97.
- [4] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 57.
- [5] - Hrádky a tvrze na Moravě, Vladimír Nekuda, Brno 1981, str. 141.
- [6] - Základní mapy (www.mapy.cz).
- [7] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).

Císařské povinné otisky stabilního katastru z roku 1830.

Současná mapa s polohou dávné trati Jaroslavice.

Pohled k trati Jaroslavsko, archiv autora 2023.

Hrádek Kasařov, foto autor 7.11.2024.

Val okolo hrádku Kasařov, foto autor 7.11.2024.

Současný rybník pod Hrádkem, v místech, kde býval Jaroslavský rybník.
Foto autor 30.8.2022.

Kladeruby

(Kladruby)

Vznik obce: ?

Zánik obce: morem před rokem 1480.

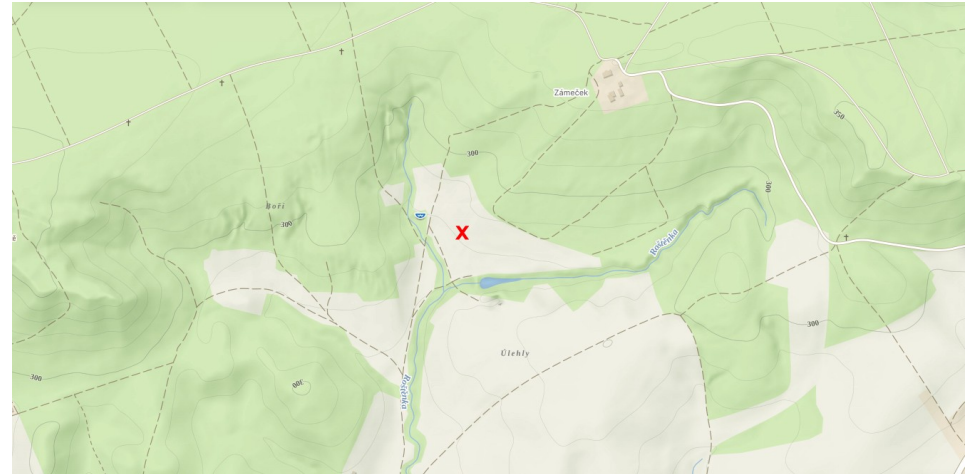
Poloha obce: nad obcí Roštění, nad tratí Úlehly.

Trat': Kráčiny kladurebný, Úlehly.

Obec se nacházela vysoko nad Roštěním, při trati Úlehly, resp. Kráčiny kladurební (dnes již tento název na mapách není). Ve 14. stol. patřil jeden lán v této obci přerovskému kostelu. Petr ze Šternberka a Albert, biskup litomyšlský, darovali obec v roce 1376 klášteru šternberskému. Roku 1480 již pustou ves (spolu s dalším majetkem) Mikuláš řeč. Velek ze Šternberka vyměnil s Janem ml. ze Žerotína za obec Žerotín. Obec pravděpodobně vymřela morem. Dnes je v těchto místech studánka Kladeruby o kterou se starají občané z Roštění.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 64.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 270.
- [3] - 880 let obce Roštění, Josef Odložilík, 2011, str. 6.
- [4] - Základní mapy (www.mapy.cz).
- [5] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).

Současná mapa s vyznačenou polohou tratě Kladeruby.

Císařské povinné otisky stabilního katastru z roku 1830.

V okolí trati Kladeruby, foto autor 16.11.2024.

Kladerubská studánka, foto autor 16.11.2024.

Kolkov

Vznik obce: ?

Zánik obce: během husitských válek (1419-1434).

Poloha obce: nad Prusinovicemi, mezi Kozrál a obcí Lipová.

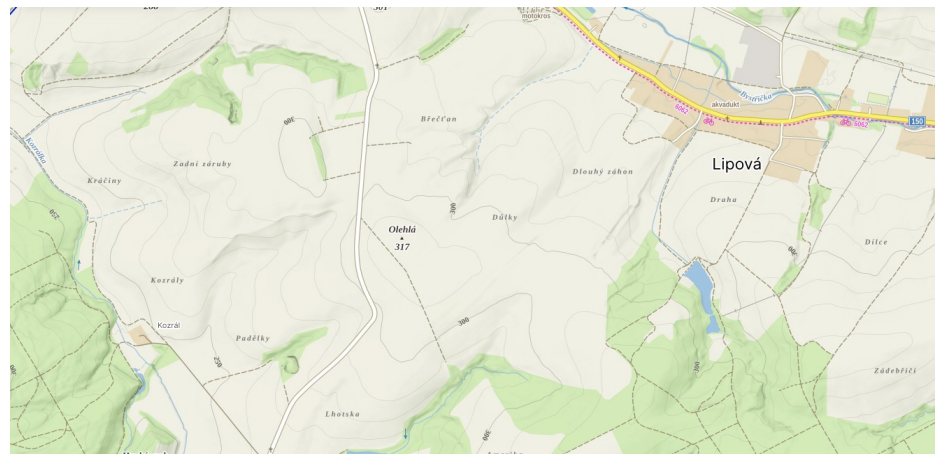
Trat': Patchanice, U odtrženého boří.

Přesné místo, kde obec stála již není známo, ale je pravděpodobné, že se nacházela nad Prusinovicemi, mezi částí Kozrál a obcí Lipová. Dříve se těmto místům říkalo Patchanice a U odtrženého boří, avšak na mapách již nelze tyto názvy najít. V těchto místech je nyní trať Důtky a vrch Olehlá (317 m.n.m.).

V roce 1386 měli svůj podíl v obci Kolkov Ctibor řeč. Vlnák z Prusinovic a jeho bratr Dětrich z Prusinovic, který svůj podíl prodal Tasovi z Prusinovic. Roku 1460 Prokop z Prusinovic zapsal Prusinovice a tím pádem i pustou obec Kolkov pánům z Víckova a Kateřině ze Žerotína. V roce 1480 a 1522 je obec zapsána v zemských deskách jako pustá.

Literatura a zdroje:

- [1] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 247, 248, 255.
- [2] - Prusinovice v minulosti a současnosti, Jaroslav Motal, Jaroslav Pospíšil, 1999, str. 97.
- [3] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s okolím mezi Kozrál a Lipovou a snímek místa (dole).

Kozrál

(Kozoral, Cossrow, Kozraly)

Vznik obce: ?

Zánik: během husitských válek (1419-1434).

Poloha obce: nad Prusinovicemi, dnes samota Kozrál.

Trat': Kozrálska s Páleninou, Kozrály, Padělky.

Ves Kozrál se nacházela pod kosteleckým lesem v místech dnešní samoty Kozrál, tzn. za Prusinovicemi směr Dřevohostice. Tratě se jmenují Kozrály a Padělky. Část bývalé osady leží na Turovsku v trati Kozrálska s Páleninou. Z dějin osady víme, že v polovině 14. stol. měli podíly v ní bratři Hereš, Jiřík, Ondřej a Ješek z Turovic, z nichž poslední Ješek zv. Šišel manželce své Anně a jejímu otci Mikuláši z Malenovic pustil (s dalším majetkem) polovinu lesa v Kozrálech. V letech 1373 a 1374 odstoupili jmenovaní podíly své Janu a Zdeňkovi ze Šternberka a Lukova. Tomuto rodu zůstal Kozrál až do roku 1448, kdy přechází k Meškovi z Kostelce již jako pustá ves. Pustou vsí je Kozrál zapsán v zemských deskách ještě v roce 1547.

Podle ústního podání se zde odehrála srážka Tatarů s křesťany roku 1241, zbraně se tu však nenalezly (podle E. Pecka se zbraně kdysi našly, ale nedochovaly do dnešních dnů). Bitva se měla odehrát v tratích Záruby, Zlámalky, Kozrálska a Hejný. V poli Záruby křesťané "zárubami" (zásekami) tj poraženými stromy se ohradili proti Tatarům.

Mlýn Kozrál – v současné době je to rodinný dům, ale dříve to býval vodní mlýn (na potoku Kozrálka), který patřil vrchnosti. S mlýnem jsou spojena příjmení Moučka a Šiška. Roku 1625 kozrálský mlynář odváděl vrchnosti 26 zl. roční činže, roku 1674 pak 35 zl. roční činže. Dne 31.12.1737 František hrabě Rottál prodal mlýn Martinovi Moučkovi. Mlýn bez vodního práva prodal Arnošt Laudon Josefu Šiškovi z Kostelce. Mlýn byl roku 1863 zrušen a rozdělen na dvě usedlosti č.104 a 199 a slouží jako rodinný dům.

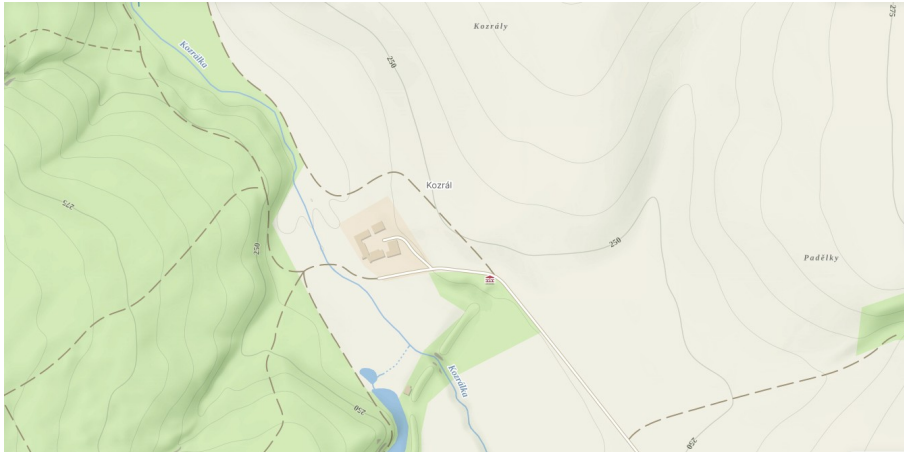
Rybník Kozrál – u Kozrálského mlýna býval velký rybník zvaný prostě Kozrálský (Kozoralský). V roce 1629 se do rybníku mohlo nasadit až 55 kop ryb. V roce 1708 to bylo 65 kop. Roku 1674 je uvedeno, že v Prusinovicích jsou dva větší rybníky napuštěny vodou a to právě Kozrálský a Jaroslavský. Ostatní ostávaly pustý, a užívalo se jich za louky. V této době byl Kozrálský rybník opravdu rozměrný, jak nás informuje E. Peck: "Hráz Kozrálského rybníka u mlýna Kozrálského je ohromná — nejvyšší a nejmohutnější, jakou jsme kde viděli." Kozrálský rybník je vyznačen na mapách z let 1764 a 1830. K letopočtu 1842 je uvedeno, že Kozrálský rybník je zaplaven vodou a má plochu 24 jiter (asi 13,8 ha). Avšak na mapě z roku 1875 je již rybník vysušen. Mletí v Kozrálském mlýnu skončilo v roce 1863. V dnešní době je na tomto místě dvojice malých rybníčků.

Potok Kozrálka – tento přes 15 km dlouhý potok má svůj pramen nedaleko Slavkova pod Hostýnem, resp. jižně od Bystřice pod Hostýnem ve výšce 390 m.n.m. Tok Kozrálky pokračuje dále k Prusinovicím. Koryto Kozrálky dále pokračuje tratí Pod Jezery, kde kdysi dávno byly velké Prusinovické rybníky. U bývalého Kozrálského mlýna má dva přítoky. Pak již tok Kozrálky pokračuje dále okolo obce Lišná až k obci Domaželice, kde Kozrálka vtéká do Moštěny. Tok Kozrálky je zakreslen již na mapě z roku 1764. Mnohem lépe je zakreslen na mapě z roku 1830 jako Kozraler Bach (Kosrader Bach). V povodí Kozrálky bývají často povodně.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 162, 218.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 255.
- [3] - Prusinovice v minulosti a současnosti, Jaroslav Motal, Jaroslav Pospíšil, 1999, str. 98.
- [4] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 60.
- [5] - Základní mapy (www.mapy.cz).
- [6] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).
- [7] - Vodní mlýny (www.vodnimlyny.cz).

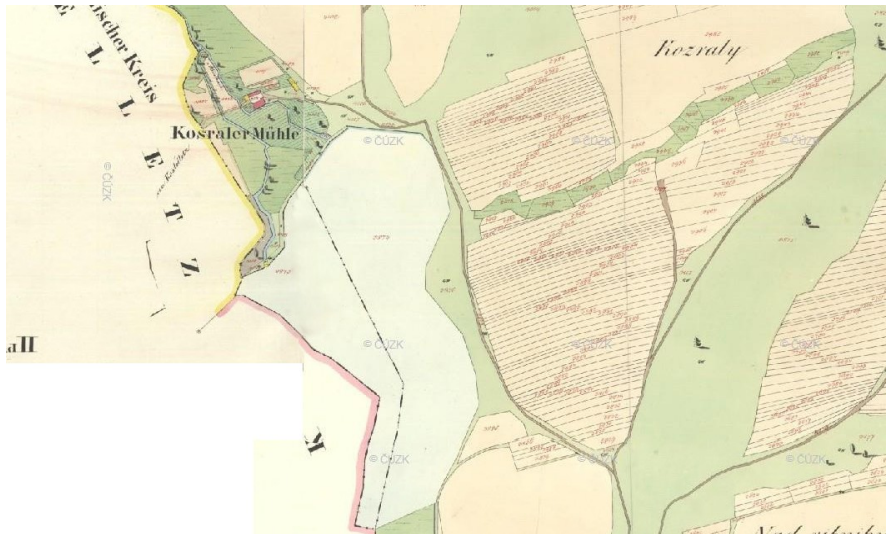
Zaniklé obce v okolí Holešova – Kozrál

Současná mapa okolí samoty Kozrál.

Samota a rybníčky Kozrál, foto Libor Reich, 22.7.2023.

Císařské povinné otisky stabilního katastru z roku 1830 s mlýnem Kozrál a velkým Kozrálským rybníkem.

Krnůvky

Vznik obce: ?

Zánik obce: před rokem 1547.

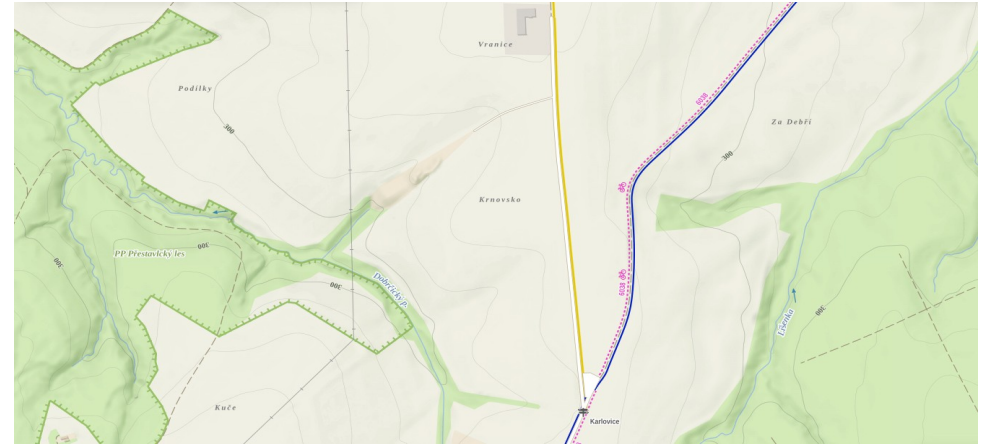
Poloha obce: severně od Kostelce u Hol, nad Karlovicemi.

Trat': Krnovsko.

Při cestě z Kostelce u Holešova, resp. z Karlovic na Kocandu je polní trat' Krnovsko, kde dříve stávala obec Krnůvky. Tu v roce 1447 prodal Jan z Cimburka i se dvorem Meškovi z Kostelce. Bývalo tam vladyské zboží i kostel s farou. V roce 1547 již byla poustkou. Roku 1564 měl Jan Vilém z Víčkové, držitel Kostelce a Krnovska, spor se Ctiborem Říkovským z Dobřčic o kus role a pastviska mezi grunty krnovskými. Spor rozhodli dožádání mocní přátelé tak, že pole a pastvisko přiřkli Janu Vilému z Víčkové, ale tak, aby poddaní Ctiborovi z Dobřčic mohli za plat do Prusinovic odváděný pozemky Krnovské nadále užívat. Poddaní Vilémovi mohli tu volně pásit dobytek a měli mít volný přístup k potoku, který Dobřčicemi teče. Zoranou a osetou část sporného pozemku mohl Vilém podržeti nadále, ale mimo tu část nesměl na pastvisku orati. V roce 1750 jsou zde psány pouze pastviny.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 48.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 264, 266.
- [3] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 99.
- [4] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s okolím trati Krnovsko a snímek místa (dole).

Lhota

(u Prusinovic / u Pacetluk)

Vznik obce: ?

Zánik obce: vyhořením nebo morem před rokem 1386.

Poloha obce: mezi Pacetlukami a Kozrálem, nad Prusinovickými rybníky.

Trat': Lhotska, Na Lhotskách.

Lhota na úbočí kosteleckého lesa mezi Pacetlukami a Kozrálem nad prusinovskými rybníky. Trati dosud se říká Lhotska nebo Na Lhotskách. Uvádí se v roce 1368, kdy Ctibor Vlnák, bratr Dětricha a Mladoty z Prusinovic, vkládá své manželce 40 hřiven věna na Lhotě a Kolkově. V roce 1386 koupil Tas od Dětricha z Prusinovic svobodný dvůr. O rok později (1387) již byla Lhota pustá a roku 1460 ji jako poustku koupili bratři Arkleb a Filip z Víckova. V době, kdy Lhota zpustla, nebyla na Moravě žádná válka. Obec tedy buď vyhořela a nebo byla postižena morem, který zde řádil v roce 1351. Obyvatelé pravděpodobně přešli do okolních obcí. Pozemky zaniklé osady prodala roku 1499 Kateřina ze Žerotína poddaným z Pacetluk.

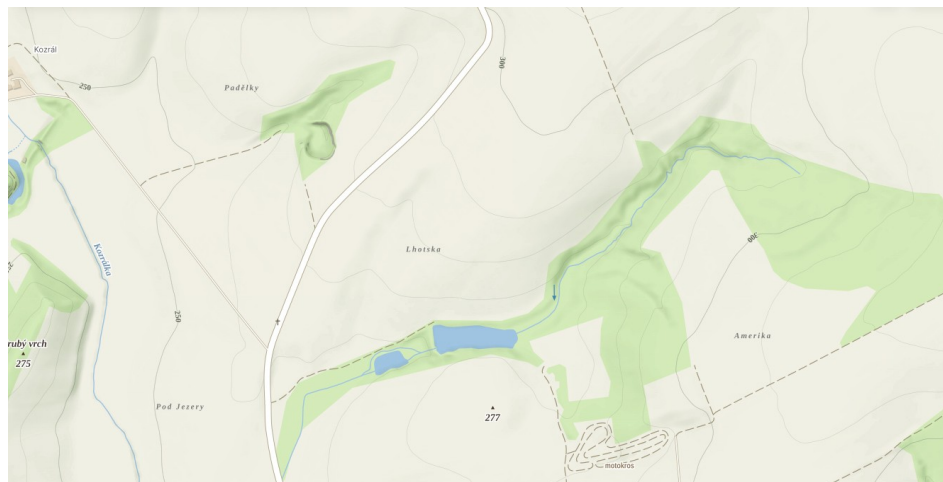
Literatura a zdroje:

[1] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 254, 255.

[2] - Prusinovice v minulosti a současnosti, Jaroslav Motal, Jaroslav Pospíšil, 1999, str. 97.

[3] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 30.

[4] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s polohou trati Lhotska a snímek tohoto místa (dole).

Lhota (u Lehotic)

Vznik obce: ?

Zánik obce: asi po roce 1324.

Poloha obce: mezi Lehoticemi a Hostišovou.

Trat': Lhotská, Čtvrtky.

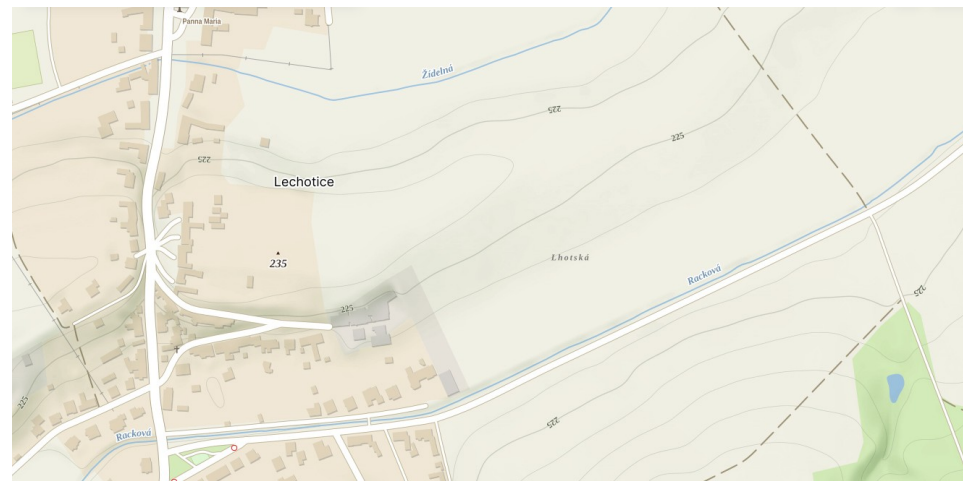
Obec Lhota stávala za Lehoticemi směrem na Hostišovou, dodnes je zde polní trat' zvaná Lhotská. Ovšem jediná písemná zpráva o vsi je z roku 1324 (viz. [1]). Žádná jiná literatura tuto obec nezmiňuje.

Trat' „Lhotská“ se ale objevuje až na pozdějších mapách (v roce 1829 jsou to Čtvrtky) a je spíše po straně Lehotic, tedy směrem na Rackovou, než směr Hostišová. Další trat' Lhotska (resp. Od Lhocka, Díly od Lhotecka) se nachází zase až za obcí Hostišová směrem na současnou obec Lhotka u Zlína. Je tedy otázka, zda zde nějaká obec Lhotka vůbec stávala. Zajímavostí jistě je, že Hostišová se ještě okolo roku 1397 jmenovala Hosstysova lhota, ovšem od polní tratě Lhotska je obec Hostišová docela vzdálená. Vzhledem k absenci v jiné literatuře, k názvu Hosstysova lhota a obci Lhotka u Zlína se tedy dovnímám, že došlo ke špatnému zápisu do zemských desek nebo k omylu zdroje [1].

Literatura a zdroje:

[1] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 41.

[2] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s polohou tartě Lhotská a snímek z tohoto místa (dole).

Malíkova

Vznik obce: ?

Zánik obce: před rokem 1580 odchodem obyvatel do Jankovic (podle [1]).

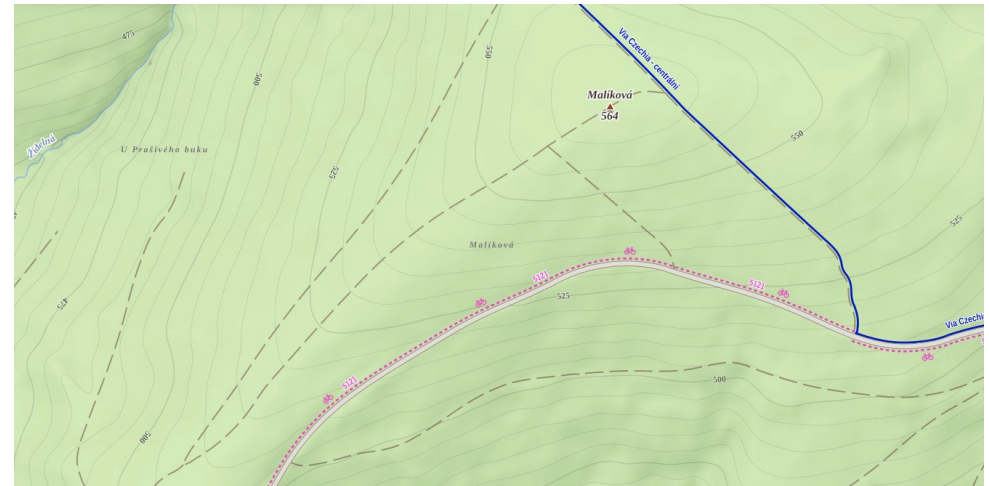
Poloha obce: nad obcí Lukoveček v lese.

Trat': Malíková.

Obec stávala vysoko nad Lukovečkem v lesích, na polní trati Malíková. Je zde také kopec stejného jména (Malíková 564 m.n.m.). Podle pověsti zde prý stávalo celé město. A podle jiné, všichni obyvatelé odešli do Jankovic, čímž obec docela zanikla. Mezi lety 1579 až 1589 vlastnil již zaniklou obec (a další majetek) Jan Krušina z Lichtenburka spolu se svojí manželkou Ludmilou z Miličina. I pozdější zprávy z let 1581-1609 uvádějí ji jen jako pustou ves na panství holešovském. Roku 1650 koupil celé panství a tedy i pozemky zaniklé obce Jan Rottal.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 41.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 138, 146, 187, 333.
- [3] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 102.
- [4] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s tratí a vrcholem Malíková a silnice mezi lesy (dole).

Markova Lhota

Vznik obce: před rokem 1300.

Zánik obce: po roce 1500.

Poloha obce: mezi Horním Lapačem a Fryštákem (resp. Žabárnou).

Trat': Markovsko, Markovy (na žádné mapě nejsou!), resp. Boří, Rovně.

S přesnější polohou zaniklé Markovy Lhoty je obtíž v tom, že i když všichni autoři (viz. literatura) citují trať Markovy (Markovsko), tak na žádné mapě takový název není. Pouze podle ústního podání lze určit přibližnou polohu někde mezi dnešním názvem Rovně a Boří za Horním Lapačem, resp. před Žabárnou. Také autor V. Nekuda (viz. [3]) pouze naznačil polohu „někde mezi Martinicemi a Fryštákem.“

Na počátku 14. století patřila Markova Lhota (a další obce okolo Žeranovic) Rackovi ze Žeranovic a jeho synovi Bohušovi. Po jejich smrti vše připadlo vdovám Jitce a Anně. Roku 1342 (listina datována 19. dubna) od vdov kupuje Markovu Lhotu (a další obce) Karel, markrabě moravský. Při vkladu panství Lukova roku 1481 se jmenuje ještě ves Markova. Vklady z let 1516-1548 ji uvádějí už jen pustou. Roku 1567 pustou ves Markovu daroval Jan Nekeš lidem z Fryštáku: „Já Jan Nekeš mladší z Landeku...abych jim ves svou pustou, kteráž slove Markovsko, pod plat dědičný pustil. A já jim tu pustou ves Markovsko i s tím lesem a se všemi chrastinami od hranic holešovských i rackovských, pod plat dědičný a věčný pouštím...“

Literatura a zdroje:

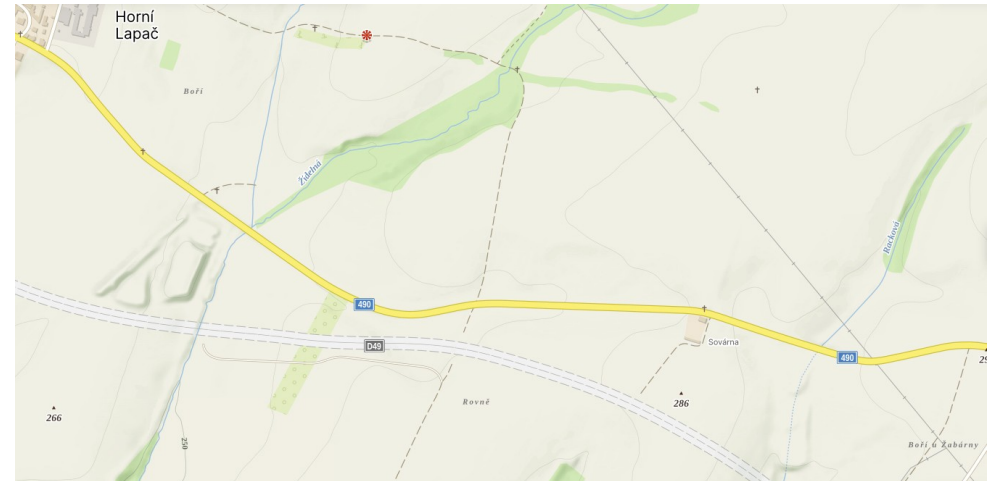
[1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 33, 46.

[2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 298, 326, 346.

[3] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 102.

[4] - Archivy zrušených klášterů Moravských a Slezských I. Jindřich Šebánek, Brno 1932, str. 131.

[5] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa míst, kde mohla stát Markova Lhota a snímek místa (dole).

Meziříčí

(Lhota Meziříčí, Mezeříčko, Mezřicko)

Vznik obce: ?

Zánik obce: během česko-uherské války, nejpozději okolo roku 1500.

Poloha obce: mezi obcemi Horní Lapač a Žeranovice.

Trat': Mezřicko, Meseritzko, Meziříčka.

Mezi obcemi Horní Lapač a Žeranovice v trati dříve zvané Mezřicko (dnes Meziříčka) stávala dříve obec, roku 1342 zvaná Lhota Meziříčí, roku 1397 pak jen Meziříčí a roku 1480 Mezeříčko. Roku 1516 je psána již jako pustá. V roce 1342 Karel, markrabě moravský koupil obec Meziříčí (a další okolní obce) od vdovy po Rackovi z Žeranovic. Okolo roku 1390 získává obec Meziříčí Zdeněk ze Šternberka. Roku 1480 vlastní obec (a další zboží) Albrecht (Albert) mladší z Fryštáku. Roku 1536 byl majitelem pusté vsi Václav ze Strachnova. V roce 1544 Jan Janauer ze Strachnova prodal již pustou ves Onšovi ze Zástřizl, který ji roku 1558 přepsal svým bratrům Václavovi, Janovi a Zdeňkovi ze Švábenic, kteří ji ještě toho roku obratem prodali polskému šlechtici Michalovi Gajovskému z Gaje a Galení.

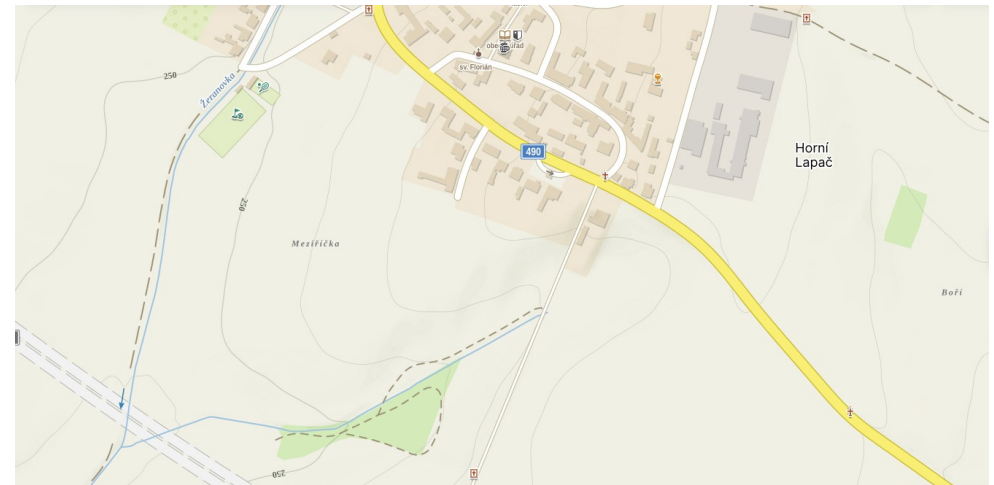
Horní Lapač a Dolní Lapač - původně se jménem Horní Lapač nazývala pouze panská hospoda, která zde od nepaměti stála v hlubokých lesích při formanské cestě Fryšták - Holešov. Osada se šesti domky vznikla před rokem 1788 v období císaře Josefa II. v tehdejší panství hraběte Seilerna avšak stále patřila pod obec Žeranovice. V roce 1875, kdy už bylo v obci 45 domů, byla na základě žádosti občanů i podpory tehdejšího poslance Františka Skopalíka udělena obci samostatnost. Od doby získání samostatnosti pak měla obec vždy svého starostu. V dobách hospody Horní Lapač existovala v minulosti i hospoda Dolní Lapač u Žeranovic na formanské cestě z Lechotic do Zahnašovic. Nejstarší záznam pochází z roku 1765 z matriky kde se dočteme, že se hostinskému Janu Páleníčkovi na „novém hostinci“ narodil syn Jan. K roku 1792 je zápis o narození syna Františka hostinskému Ignáci Jirmusovi v místě „Unter Lapacz“ - Dolní Lapač.

Okolo roku 1800 byla postavena nová cesta z Lechotic k silnici Zahnašovice – Míškovice a stará formanská cesta tak zanikla a s ní i hostinec. Je tedy pravděpodobné, že formanská hospoda existovala na Dolním Lapači jen krátce mezi léty 1760 až 1800.

Původ jména Lapač není zcela jasný. Ústní podání hovoří o hostinci, ve kterém se kdysi "lapali" hoši na vojnu. Jiné zdroje uvádějí, že se slovem Lapač označovalo dřevěné zábradlí před hospodou opatřené kruhy, za něž se uvazovali koně.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 38.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 193, 298, 346-353.
- [3] - Archivy zrušených klášterů Moravských a Slezských I. Jindřich Šebánek, Brno 1932, str. 131.
- [4] - Základní mapy (www.mapy.cz).
- [5] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).
- [6] - Stránka obce Horní Lapač (<https://www.hornilapac.cz/historie-obce>).

Zaniklé obce v okolí Holešova – Meziříčí

Císařský povinný otisk stabilního katastru 1830. A pohled k místu (dole).

Polní trať Meziříčka, archiv autora 2023.

Hostinec na Horním Lapači (foto před rokem 1930), tak nějak mohl vypadat i hostinec Dolní Lapač. Foto z archívu J. Dúbravčíka.

Místo původní formanské cesty u Dolního Lapače, foto autor 1.11.2024.

Mapa z roku 1764 zobrazuje i „Dolní Lapač“ (šipka).

Nezvěstice

Vznik obce: před rokem 1141.

Zánik obce: asi ve 12. století.

Poloha obce: neznámá, asi někde u Holešova.

Trat': název se nedochoval.

O této obci je jediný záznam z roku 1141, kdy obec patřila kapitule u sv. Václava v Olomouci. Snad se nacházela někde mezi Holešovem a obcí Žopy.

Literatura a zdroje:

[1] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 160.

[2] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 43.

Pyzdratice

(Pysdracicz, Bizdratice, Bizradice, Bystratice – podle staročeského os.jména Bizrad).

Vznik obce: před rokem 1270.

Zánik obce: během česko-uherské války, nejpozději okolo roku 1500.

Poloha obce: u Tučapy, směrem na Holešov, stála na místě Želkova.

Trat': Nivy, Želkov.

V polích nedaleko obce Tučapy směrem na Holešov na místě Želkova, stávala dříve obec Pyzdratice (Bystratice), která bývala biskupským manstvím. Za biskupa Konráda I. uvádí se v lenních knihách (1318—1326) manem Filip z Pyzdratic (píše se Pysdracicz), jenž tam držel 12 lánů. Brzy na to příslušela osada pánům ze Šternberka, nejprve ji vlastnil Matouš ze Šternberka až do roku 1371. Po jeho smrti si statky rozdělili jeho synové Zdeněk a Ješek. Ješek ze Šternberka umírá v roce 1412. Po něm statky drží Albrecht Zlínský, který ale také brzy umírá (asi 1413) a vše přechází na jeho dva syny Jiříka a Lacka, v té době ještě oba nezletilí. Jiřík ze Šternberka se stává plnoletým v roce 1419 a od poručníků převzal panství Holešov (a další statky). Oba bratři (Jiřík a Lacek) se ale po roce 1425 dostávají do finančních potíží a musí postupně své statky rozprodávat. Pyzdratice patří Albrechtu st. ze Šternberka.

V polovici 15. stol. psal se tak Jan Maršálek z Pyzdratic, který koupil v roce 1446 od Albrechta ze Šternberka ves Tučapy a Pyzdratice a vlastnil je se svojí ženou Markétou. Když oba zemřeli, připadl majetek jejich dcerám Kateřině a Zuzaně. Avšak celý otcův majetek byl zadlužen a tak se dcery rozhodly, že jej pustí. Tučapy a Pyzdratice byly roku 1464 prodány Jindřichovi z Tučina a z Morkovic. Roku 1480 se stal majitelem Tučap a Pyzdratic Ctibor z Tučina. Po jeho smrti vše připadlo králi Matyáši, který roku 1493 Tučapy, Lišnou a Pydratice prodal za 650 zl. Zdeňkovi z Lichtenburku. Ten vše obratem prodal Albrechtu st. ze Šternberka, který v roce 1516 uvádí Pyzdratice již jako pusté. Jan ml. ze Šternberka získal Holešov (a okolní obce) okolo roku 1522.

Po smrti Jana mladšího zdědili holešovské panství jeho synové Ladislav a Jindřich, který roku 1555 dosáhl plnoletosti a převzal statky i za svého bratra. V letech 1574 až 1576 převzaly celé panství (i zaniklou ves Pyzdratice) Jindřichovy sestry Anna, Eliška a Kateřina. Poslední jmenovaná dostala částku 2000 kop grošů a nesměla si nárokovat podíl na panství. Anna svůj podíl prodala v roce 1576 sestře Elišce, která se tak stala vlastníkem celého holešovského panství. Když však Eliška zemřela roku 1578, tak se dočasné správy léna ujal biskupský hofrychtěř Jiří Vlk z Konecchlumí se dvěma many a o rok později (1579) olomoucký biskup toto léno udělil Václavovi mladšímu Haugvicovi z Biskupic. Po něm chvíli držel panství Tas z Lomnice, který jej obratem prodal Janu Krušinovi z Lichtenburka a jeho manželce Ludmile z Miličina. Jan Krušina roku 1584 umírá a panství tak převzala jeho žena Ludmila, která jej v roce 1588 prodala za 36 000 zlatých Karlovi staršímu ze Žerotína.

Karel starší zemřel v březnu 1593 a jeho majetek zdědil jeho syn Viktorin ze Žerotína. Ten počátkem března 1604 uzavřel kupní smlouvu na holešovské panství s Ladislavem mladším z Lobkovic. V roce 1604 obsahovalo panství město Holešov (se zámekem), Tučapy, Lehotice, Míškovice, Machovou, Mysločovice, Hostišovou, Ludslavice, Zahnašovice, Žopy, Rackovou a pusté vsi Dražejovice, Byzdratice, Probice a Malíkovou. Rod Lobkoviců držel Holešov až do roku 1650, kdy celé panství koupil Jan z Rottalu. Následuje pak vláda Rottalů, Nadasdy, Erdödy a po nich Vrbnů.

Želkov - původně panský dvůr, dnes samota dvou domů se nachází u cesty z Holešova směrem k obci Tučapy. Jméno "Želkov" zůstává stále neobjasněné. Mohlo by se jednat o Želkův či Žalkův dvůr. Ale jeho základ obsahuje výraz smutku - žal (sloveso "želet" litovat). Vzhledem k tomu, že pod Želkovem se nacházelo městské popraviště (po pravé straně cesty na Želkov je ostatně trať, která se dodnes jmenuje Pod šibenicí), nabízí se představa, že název Želkova souvisí s výkonem hrdelního práva.

Majitelé - nejstarší vyobrazení Želkova je na mapách z let 1763 / 1764. To již Holešovské panství vlastnil František Leopold Nadasdy. Do roku 1833 se jako majitelé střídali rody Nadasdy/Erdödy. Po roce 1833 se stává Želkov majetkem Vrbnů. Posledním majitelem Želkova jakožto panského dvora byl Rudolf Kristián Vrbna. Na podzim roku 1924 byla provedena parcelace dvora, o čemž nás informuje kronika Tučap: "Parcelace dvoru Želkov, který patřil holešovskému hraběti Vrbnovi, provedena byla na podzim roku 1924, a první užitek z jeho pozemků brán roku 1925. Přihlášek na půdu z naší obce bylo mnoho. Ani všem žadatelům nemohlo býti vyhověno, ani požadovaná výměra nemohla býti poděleným přidělena. Dostalo se jen majícím největší nároky na příděl a nejpotřebnějším (legionářům, vdovám po padlých vojácích, válečným invalidům, rodinám s četnými dětmi apod). Ceny pozemků se všemi poplatky dle jakosti půdy byly 700 - 1800 Kč za 1 míru. Celková výměra Želkova byla 72ha, 82a, 82m2. Pozemky byly přiděleny obyvatelům Tučap (40 zájemců), Dobrotic, Rymic a Holešova. Budovy ve dvoře obdrželi tři zájemci: Trhlík Bedřich za 25 000 Kč, Křepelka František za 18 000 Kč, Ignác Horák za 12 000 Kč".

Využití - okolo roku 1830 zde byla jedna větší zděná budova a jedna menší dřevěná, pravděpodobně stodola a nebo stáje. V roce 1950 jde již o soubor šesti budov ve tvaru obdélníkového dvora. Od roku 1959 jsou na snímcích vidět další tři nové budovy, možná haly nebo sklady. V 60. až 80. letech 20. stol. je zde tedy soubor devíti budov. V 90. letech jsou zde dva domy, tak jak je tomu dodnes (č.p. 824 a 829), přičemž ten větší postupně chátrá (2012 se začíná propadat střecha, 2016 je většina střechy pryč, 2019 se bortí štíty a zůstává jen obvodové zdivo). Obývaný je pouze dům č.p. 824 rodinou Chytilových.

Literatura a zdroje:

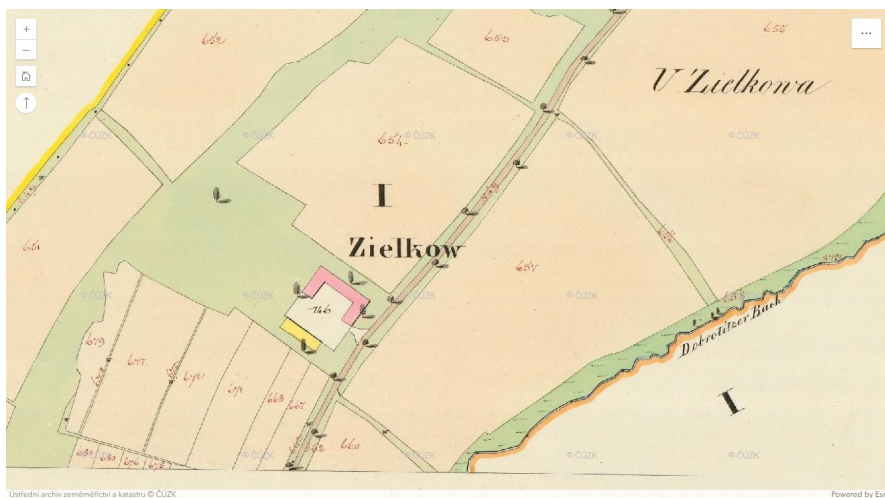
- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 77.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 221-223.
- [3] - Holešov město ve spirálách času, Holešov 2018, str. 25, 62, 65, 67, 76, 519, 521.
- [4] - Zaniklé osady v okr. hejtmanství holešovském, Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci č42, Rudolf Janovský, 1894, str. 69.
- [5] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 109.
- [6] - O původu názvu Holešova a některých ulic, Karel Bartošek, Holešovsko 4/2012.
- [7] - Pamětní kniha obce Tučap, 1928-1958, str. 28-29, SOKA Kroměříž.
- [8] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Vyobrazení Želkova na mapě z roku 1764.

Cesta k Želkovu, výřez z pohlednice z roku 1915.

Císařský povinný otisk stabilního katastru 1830.

Pohled k Želkovu v současnosti, foto autor 2024.

Probice

Vznik obce: před rokem 1140.

Zánik obce: po roce 1520.

Poloha obce: mezi Třeběticemi a Ludslavicemi, u říčky Mojeny.

Trat': Probicko, Probitzka, Malý Probitzka, Rybník.

Pokud bychom šli z Třebetic po polní cestě směrem na jih, dojdeme na polní trať Díly a také na velké území na současných mapách značené jako Rybník. V roce 1830 to však ještě byla polní trať Probicko (Probitzka). Dále bychom se dostali až k zaniklému mlýnu (Probickému neboli Benešovu, viz. dále). A právě v těchto místech stávala obec Probice i s Probickým dvorem.

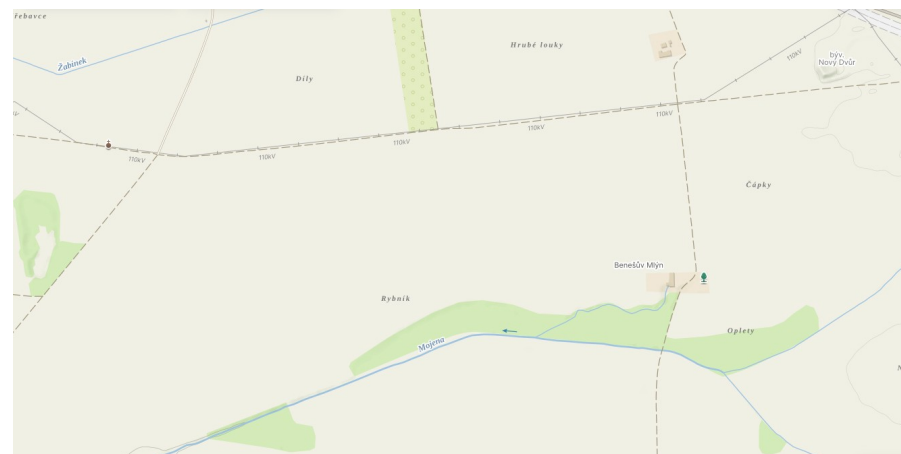
Nejstarší písemný záznam o Probicích se vztahuje k roku 1141, kdy je zmiňována obec Probice v níž lán příslušel přerovskému kostelu. Ve 14. stol. náležela osada Šternberkům. Nejprve Matoušovi ze Šternberka a později Ješkovi, který v roce 1376 zapsal dvůr Probice a dva tamní rybníky své manželce Hýzle. V letech 1425 až 1446 patří Probice Albrechtu ze Šternberka (syn Ješka). Roku 1519 Vilém Kuna z Kunštátu zapsal do zemských desek dvůr Probický i celou roli Probicko bratrům Vilémovi a Kunešovi z Vrchlabí, kteří to roku 1526 prodali Třeběticím za 200 zl. Tehdy již byly Probice pusté, vysloveně poustkou jsou zapsány v roce 1589. V letech 1593-1604 vlastní Probicko Viktorin ze Žerotína, který jej roku 1604 prodává Ladislavu mladšímu z Lobkovic. Roku 1650 kupuje Holešov a okolní obce a také Probicko Jan Rottal.

Probický mlýn (mlýn Čmelů, Vajsarů, Benešů) – v dolní části trati Probicko, u břehu říčky Mojeny, stávala až donedávna budova mlýna. Mlýn postaven okolo roku 1535. Roku 1583 je zde vzpomenut mlynář Ondřej Probický. Roku 1676 koupil mlýn Jan Čmelík za 6800 zlatých od Jiřího Stařeckého. V roce 1795 zde hospodařil Karel Czap (Čáp). Dne 12.12.1801 mlýn vyhořel, uhořela mlynářka, 3 děti a pohůnek. Roku 1804 mlýn opět vyhořel. Od roku 1826 zde žil mlynář František Vajsar. Roku 1922 si Marie Vajсарová vzala Leopolda Beneše. V roce 1923 bylo ukončeno mletí. Po roce 2020 bourání staré budovy a zahájena stavba nového domu.

Probické rybníky – z roku 1376 máme záznam o dvou rybnících v Probicích, které přepsal Ješek ze Šternberka své manželce Hýzle (viz. výše). Kde přesně byly oba rybníky již nelze zjistit, každopádně u polní cesty směrem k Hulínu stojí podstavec ze sochy sv. Jana Nepomuckého (z roku 1864), který se často stavěl nedaleko vodních ploch. Na mapě z roku 1830 je u polní cesty z Třebetic ke Kameneckému mlýnu vyznačen rybník. Roku 1870 je již místo rybníku jen pás lesa, který je na tom místě dodnes. Ovšem pokud je dostatek vody v krajině, můžeme zde i v současné době najít asi tři malé rybníčky.

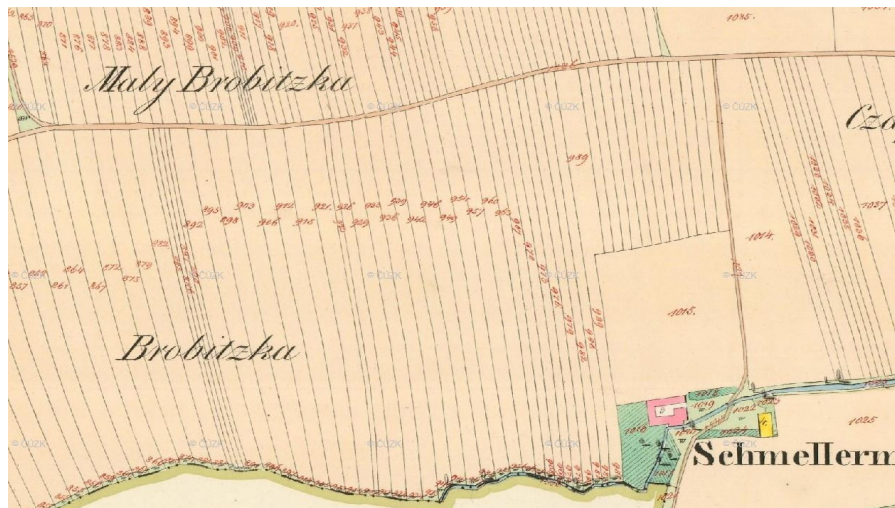
Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 70.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 132, 141, 146, 202, 371.
- [3] - Holešov město ve spirálách času, Holešov 2018, str. 57, 62, 54, 76.
- [4] - Vodní mlýny při toku řeky Rusavy, Arnošt Pospíšil, 2018, str. 43.
- [5] - Základní mapy (www.mapy.cz).
- [6] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).
- [7] - Vodní mlýny (www.vodnimlyny.cz).

Současná mapa okolí tratě Probice.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Probice

Císařský povinný otisk stabilního katastru 1830.

Současný pohled na polní trať Probicko, foto autor 3.11.2024.

Bývalý Probický mlýn, foto Libor Reich 13.3.2016.

Rybniček na místě původního Probického rybníka. Foto autor 3.11.2024.

Podstavec od sochy sv. Jana Nepomuckého. Foto autor 28.12.2015.

Sirotčí

(Sirotčí Lhotka, Sirocii, Syrotczie, Syrotssy, Syrotsky)

Vznik obce: ?

Zánik obce: během česko-uherské války, nejpozději okolo roku 1480.

Poloha obce: mezi Lechoticemi a Rackovou.

Trat': Sirotsko, dnešní Horní sirocka, Dolní sirocka.

Při cestě z Rackové / Franckovic do Lechotic, na pravém břehu potoku Racková, je polní trat' Sirotsko (dnes Horní sirocka a Dolní sirocka), kde stávala obec Sirotčí. Roku 1385 se vzpomíná ves Sirotčí Lhotka (Lhota), roku 1397 pak ves Sirotčí a v roce 1529 již opustlá ves Sirotsko. Obec původně patřila ke količínskému statku, až do roku 1437.

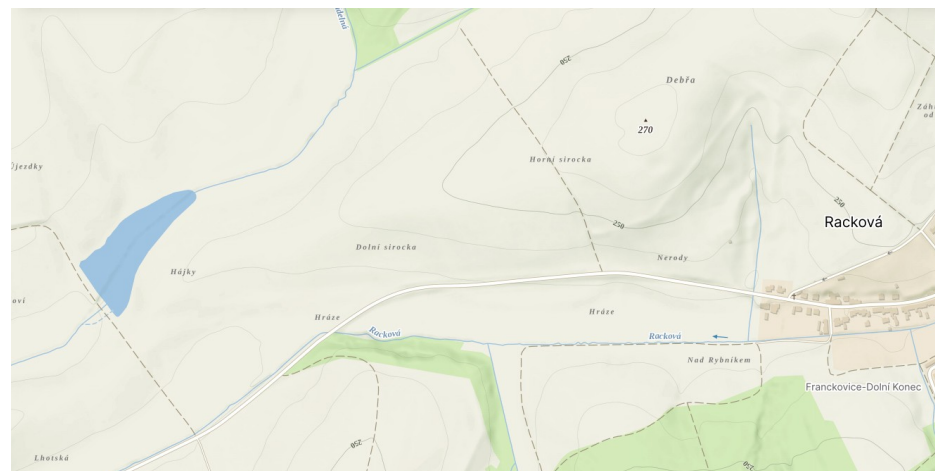
V polovině 14. stol. patřila Sirotčí Lhotka Hynkovi, manovi biskupa Albrechta ze Šternberka. Ten ji prodal Petrovi z Vičic, který ji prodal roku 1385 za 170 kop gr. Mikulášovi z Labudě. Když Petr z Kravař a Markvart ze Šternberka zapsali roku 1397 do zemských desek Zdeňkovi a Ješkovi ze Šternberka obec Količín, uvedli také i ves Sirotčí a Žeranovice. Roku 1437 byla prodána ves Racková a Sirotčí Ondřejovi z Milčan a jeho manželce Elišce z Míškovic. Také Lacek ze Šternberka zapsal roku 1446 Mikuláši z Milčan a Markétě ze Žákovic obce Lechotice, Sirotčí a okolní lesy.

Roku 1484 je zde připomínán Jiří z Milčan, který vlastnil Rackovou a Sirotčí a který v roce 1495 přijal svého bratra Jaroslava na spolek. Po roce 1481 je ves psaná jako pustá. Roku 1529 Ctibor z Milčan vložil Janovi mladšímu ze Šternberka obec Rackocou a pustou ves Sirotsko. Následujícího roku (1530) připadla pustá ves Sirotčí (a další zboží) Kateřině z Opatova a jejím dětem. Roku 1537 zase přešla Tasovi z Prusinovic jenž ji odkázal manželce Apolonii ze Sezenic.

Roku 1540 koupil pustou ves Sirotčí (a další zboží) od Apolonie Václav Obešlík z Lipultovic, který hned následujícího roku (1541) připsal k sobě svou dceru Alžbětu a její syny. Alžběta vše prodala roku 1549 Bohuslavovi Kokorskému z Kokor. Jeho dědicové - bratři Jiří a Václav z Kokor vložili zboží i s pustou vsí Sirotčí roku 1561 bratru Janovi Kokorskému z Kokor. Ten ji vlastnil až do roku 1575. Později se zaniklá obec Sirotčí stala součástí holešovského zboží.

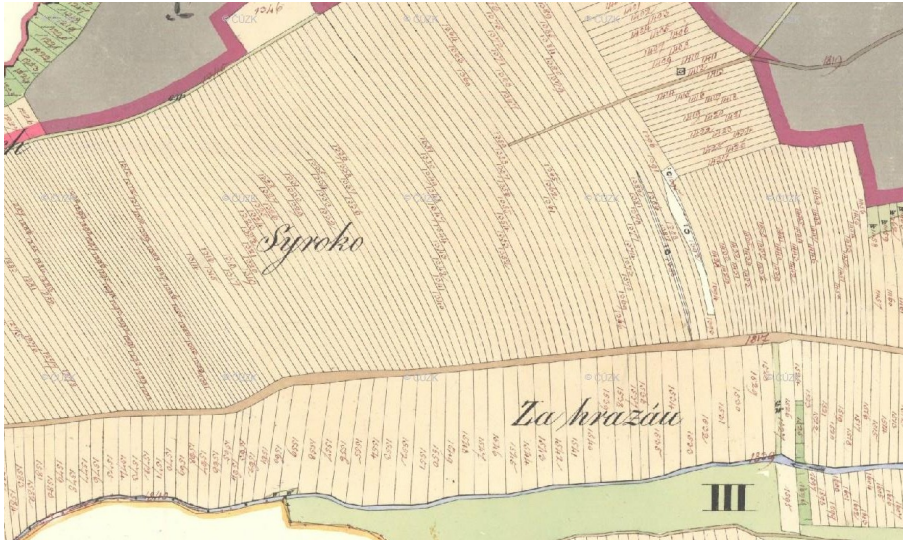
Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 29, 62.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 175, 178, 193, 198, 217.
- [3] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961. str. 71.
- [4] - Císařské povinné otisky stabilního katastru (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).
- [5] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa v okolí tratí Sirocka.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Sirotki

Císařský povinný otisk stabilního katastru 1830.

Okolí trati Sirocka, archiv autora 2023.

Štěpánovice

(Stiepanowitz)

Vznik obce: před rokem 1300.

Zánik obce: zatopením na rybník okolo roku 1535 (podle [3] vyhořely).

Poloha obce: mezi Ludslavicemi, Zahnašovicemi a Všetuly.

Trat': dnešní Zahnáška, Padělky, Nivky.

Obec Štěpánovice ležela někde v místech mezi Zahnašovicemi a Ludslavicemi, směrem na Všetuly, ale u toku Mojeny, na kterém stál vodní mlýn. Dnešní tratě se zde jmenují Zahnáška, Nivky a Padělky a je zde také část průmyslové zóny.

Podle [2] je první zmínka o obci Štěpánovice z roku 1265, kdy král Otakar udělil Herbortovi z Fulštejna obce Křenovice a Štěpánovice. Herbort zde měl 8 lánů, krčmu, mlýn a 3 podsedky. Dnes již ale víme, že se P. Kvasnička dopustil chyby, jelikož se jedná o obec Štěpánkovice na Opavsku. Historii „našich“ Štěpánovic tak musíme započat až po roce 1300. Martin Šenk dal roku 1355 mlýn a krčmu ve Štěpánovicích v zástavu za 4 hř. Za biskupů Jana (1364-1380), Petra (1380-1386) a Mikuláše (1386-1397) byly zde many Petřík, Smil a Machnik, jemuž biskup Mikuláš dovolil, aby zajistil na vsi Štěpánovice věno své manželky Anny. Roku 1398 zde byl Bedřich ze Štěpánovic. Nejdéle byl ve Štěpánovicích manem Jan Hrzek a to od roku 1408 až 1461. Roku 1444 v Brně dostal Jan Hrzek od biskupa Pavla právo na to, aby poukázal své manželce Markétě 76 kop gr. věnem na Štěpánovicích. V roce 1455 složil přísahu manskou u biskupa Bohuše na 6 lánů, 2 podsedky, krčmu a mlýn se dvorem.

Ke konci 15. stol. držel léno Václav Sulovský z Trebule se svými bratry Janem a Zikmundem, kteří se jej roku 1481 zřekli ve prospěch Albrechta ze Šternberka, jenž 12. července 1499 složil přísahu věrnosti na Štěpánovice se dvorem, rybníkem, loukou a lesem. Po jeho smrti v roce 1522, přijal léno jeho syn Jan starší ze Šternberka, avšak již následujícího roku se ho vzdal ve prospěch svého bratra Jana mladšího ze Šternberka.

K roku 1516 je v registrech uvedena jako příčina zániku vyhoření obce. Roku 1555 již zaniklé Štěpánovice vlastnil Jindřich ze Šternberka. Po jeho smrti (1576) povstal spor o léno holešovské a s ním spojené Štěpánovice. Nově zvolený biskup Stanislav Pavlovský, chtěje v sporné věci míti jasno, nařídil, aby se vyšetřilo, kdy a jak léno Štěpánovské zašlo. Roku 1581 byl započat výslech svědků. Z jejich výpovědi (zvláště 90 leté vdovy Barbory a Martina Pernikáře z Holešova) se dovídáme, že ves měla uprostřed rybníček, do něhož vtékala voda z mlýna nade vsí ležícího. Jan ze Šternberka kolem roku 1535 „dal udělati z rybníčka velký rybník a tu ves tak zatopil“. Mlýn nad osadou zbořen a nový (Čmelíkův) pod rybníkem vystavěn. Spor ukončen tím, že pozemky bývalé lenní vsi i s mlýnem Čmelíkovým byly připojeny k manství kurovskému.

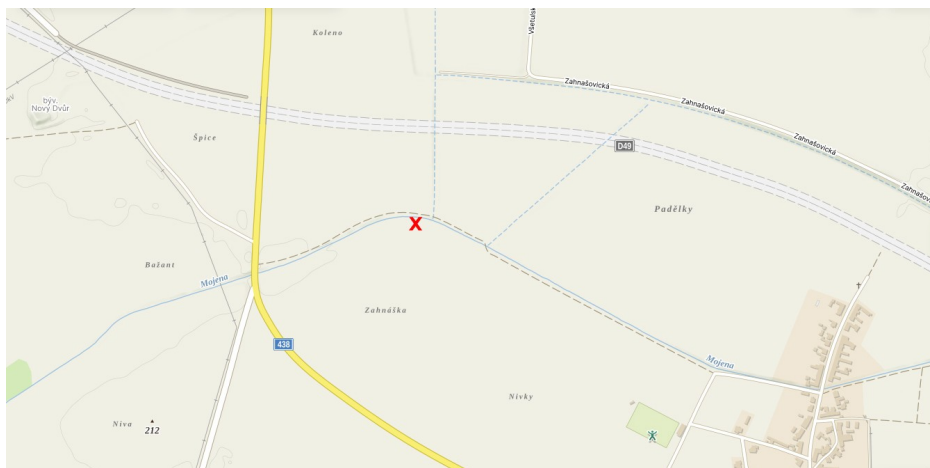
Po smrti Jindřicha ze Šternberka (1576) celý majetek přešel na jeho sestru Elišku. Po soudním sporu s biskupem byly Štěpánovice (a další zboží) předány roku 1578 hofrychtěři Jiřímu Vlkovi, který určil dva many k opatrování - Jan Vilím z Vickova a Jiřík Kamenohorský. Pak Štěpánovice měnily rychle majitele: 1579 - Václav ml. Haugvic z Biskupic, 1595 - Hanuš Vilém Haugvic, 1600 - bratři Hanuše, Jan Bartoloměj a Alex Jošta, jenž pak obec s povolením biskupa Dietrichštejna prodal roku 1604 Ladislavu ml. z Lobkovic. Rod Lobkoviců držel Holešov až do roku 1650, kdy celé panství koupil Jan z Rottalu.

V roce 1676 Jan Kryštof Rottal, tajný rada a komoří, přikoupil ke zděděnému zboží manské Kurovice, Třebětice a poustku Štěpánovice. Když Jan Kryštof Rottal roku 1699 zemřel, ujal se pozůstalosti hofrychtěř František Dominik Podstatský z Prusinovic. Následujícího roku 1700 bylo manství (Holešov, Kurovice, Třebětice a Štěpánovice) podstoupeno Janu Zikmundovi Rottalu. Ten zemřel v roce 1717 bez dědiců a tak majetek přešel na Františka Antonína Rottala. Roku 1762 zemřel František Antonín Rottal a majetek jeho získal biskup Maxmilián Hamilton. Ten dne 13. července 1763 prodal Kurovice, Třebětice i pustou ves Štěpánovice za 17 000 zl. Františku Nadasdymu, který tento majetek přenechal v roce 1767 svému nejstaršímu synovi Františkovi.

Roku 1780 byly prodány Kurovice, Třebětice a poustka Štěpánovice Christíanu Augustovi Seilernovi za 35 000 zl. Po jeho smrti v roce 1801 dostal celý majetek jeho syn Josef Jan a od něj jeho vnuk Josef August, který vše po roce 1838 odkázal svému synovi Karlu Maxmiliánu. V roce 1868 byla léna říšským zákonem zrušena.

Literatura a zdroje:

- [1] - Okresní hejtmanství Holešovské, Eduard Peck, 1892, str. 71.
- [2] - Vlastivěda moravská, Holešovský okres, Pavel Kvasnička, 1929, str. 139, 150, 156, 202-204.
- [3] - Holešov město ve spirálách času, Holešov 2018, str. 25, 65-66, 68.
- [4] - Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Vladimír Nekuda, Brno 1961, str. 113.
- [5] - Základní mapy (www.mapy.cz).

Současná mapa s vyznačenou (přibližnou) polohou starého mlýna.

Přehled majitelů obce Štěpánovice, resp. pozemků kde obec stávala:

- 1355-1364 - Martin Šenk.
- 1364-1397 - manové Petřík, Smil a Machnik.
- 1398-1408 - Bedřich ze Štěpánovic.
- 1408-1461 - Jan Hrzek.
- 1461-1481 - Václav Sulovský z Trebule (+ Jan a Zikmund).
- 1481-1522 - Albrecht st. ze Šternberka.
- 1522-1555 - Jan mladší ze Šternberka.
- 1555-1576 - Jindřich ze Šternberka.
- 1576-1578 - Eliška ze Šternberka.
- 1578-1579 - Jan Vilím z Vickova a Jiřík Kamenohorský.
- 1579-1595 - Václav ml. Haugvic z Biskupic.
- 1595-1600 - Hanuš Vilém Haugvic.
- 1600-1604 - Jan Bartoloměj Haugvic a Alex Jošt Haugvic.
- 1604-1650 - Ladislav ml. z Lobkovic.
- 1650-1674 - Jan z Rottalu.
- 1675-1699 - Jan Kryštof Rottal.
- 1699-1700 - František Dominik Podstatský z Prusinovic.
- 1700-1717 - Jan Zikmund Rottal.
- 1717-1762 - František Antonín Rottal.
- 1762-1763 - Maxmilián Hamilton.
- 1763-1767 - František Nadasdy.
- 1767-1780 - František Nadasdy (mladší).
- 1780-1801 - Christían August Seilern.
- 1801-1838 - Josef Jan Seilern a Josef August Seilern.
- 1838-1868 - Karel Maxmilián Seilern.
-
- 1919-1948 - první pozemková reforma (rozparcelování drobným uživatelům)
- 1948-1989 - státní majetek, resp. obec Třebětice.
- od 1990 - soukromé osoby.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Štěpánovice

Místo, kde asi stávaly Štěpánovice, pohled od dálnice k Zahnašovicím.

Polní trať u Mojeny, kde asi stávaly Štěpánovice. Foto autor 3.11.2024.

Říčka Mojena v místě, kde asi stával starý Štěpánovický mlýn.

Pohled ke Všetulám. Foto autor 3.11.2024.

Zaniklé obce v okolí Holešova – Štěpánovice

Místo u křižovatky silnic Všetuly – Zahnašovice – Ludslavice.
V těchto místech pravděpodobně stávala obec Štěpánovice a je možné, že její
součástí byla i tato křižovatka. Foto autor 3.11.2024.

V těchto místech asi stávaly Štěpánovice, starý mlýn byl zbourán a postaven
nový (Probický, Benešův), který stával dále po proudu říčky Mojeny, na
fotografii vlevo v pozadí. Foto autor 3.11.2024.

Samota Mansko / Nový dvůr (Neuhof)

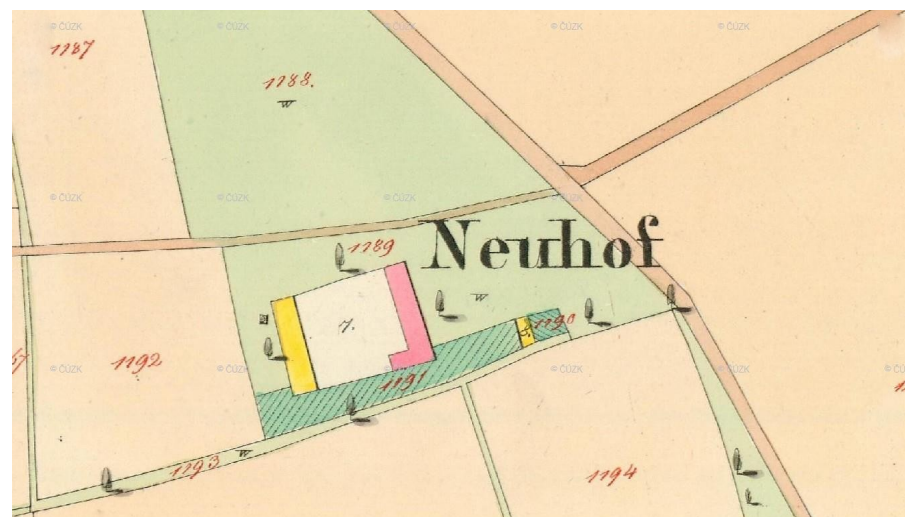
Mansko neboli Nový dvůr (Neuhof) byl vždy součástí Třebětic. Dvůr patrně založili Josef Jan Seilern a Josef August Seilern asi okolo roku 1800, jelikož na mapě z roku 1764 ještě není zakreslen, ale na skicách z roku 1830 již ano. Dvůr stál až do 80. let 20. století, kdy zanikl vysídlením místních obyvatel a okolo roku 1985 byly budovy zbourány.

Majitelé - roku 1780 prodal František Nadasdy obce Kurovice a Třebětice (s okolními pozemky) Christíanu Augustovi Seilernovi, majiteli panství lukovského, za 35 000 zl. Po jeho smrti v roce 1801 byl majetek podělen mezi syna Josefa Jana Seilerna a vnuka Josefa Augusta Seilerna. Josef Jan v roce 1838 zemřel a majetek tak byl opět sjednocen v rukou Josefa Augusta. Po roce 1843 patří Třebětice (a dvůr Mansko) Karlu Maxmiliánu Seilernovi, který je vlastní až do roku 1868, kdy bylo léno říšským zákonem zrušeno. Dvůr nadále patřil pod panství Kurovské, v roce 1918 náleželo k němu 104 ha a po pozemkové reformě zůstalo při dvoře 81 ha. Po roce 1948 přešel panský dvůr pod Státní statek, pod kterým zůstal až do svého zániku. V současnosti přes polohu bývalého dvora vede nová dálnice D49.

Využití - dvůr byl nejprve tvořen zděným domem s erbem (patrně Seilernů) a dřevěnými stodolami, možná konírny. Podle ústního podání místních pamětníků, sem zajížděl kočár s pány Seilerny. Později bylo přistavěno několik dalších budov a vznikl tak opravdový dvůr čtvercového půdorysu se vstupem od spojovací silnice Všetuly - Alexovice. Když zde po roce 1948 vznikl Státní statek, chovali se zde hospodářská zvířata - krávy, telata a kuřata. Vzniklo zde vlastně takové malé JZD. Součástí objektu byly i domy pro obyvatele. Z dochovaných záznamů a vzpomínek zde žili rodiny: Foukalovi, Mišunovi, Vršanovi, Strapinovi a Zivalíkoví. Po smrti manželů Foukalových zde chvíli bydlela ještě paní Štadiónová. Zajímavý je záznam, že se zde 9.1.1837 narodil Kajetán Klíma, budoucí předseda pěveckého spolku Podhoran (1867-1868).

Současná mapa s vyznačenou polohou Manska (www.mapy.cz).

Císařské povinné otisky stabilního katastru 1830 (<https://ags.cuzk.cz/archiv/>).

Zaniklé obce v okolí Holešova – dvůr Mansko

Foto mapa z roku 1961 zobrazující dvůr Mansko (www.lms.cuzk.cz).

Dvůr Mansko, archiv M. Olšina.

Dvůr Mansko, archiv M. Olšina.

Zaniklé obce v okolí Holešova – dvůr Mansko

Dvůr Mansko z venkovní a vnitřní strany. Archív muzea Holešov.

Dvůr Mansko z venkovní a vnitřní strany. Archív OÚ Třebětice.

